

Boekbesprekingen

WORKING GROUP WHO/FDI. Health through oral health. Guidelines for planning and monitoring oral health care. 77 pag., 3 afb. Quintessence Publishing Company Ltd., London 1989. Prijs \$ 25,—. ISBN 1 85097 008.

Dit boek belicht een relatief eenvoudige, op de landelijke situatie toegesneden, berekeningswijze voor de behoefte aan tandheelkundige mankracht. Deze theoretische benadering wordt concreet geïllustreerd met drie voorbeelden, waarvan één voor een geïndustrialiseerd land met stabiele cariesincidentie. Een boekje voor planners en onderzoekers.

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

H. STOCKFISCH. Aktuelle Kieferorthopädie mit dem Kinetor. 200 pag., 304 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 148,—. ISBN 3 87652 526 8.

De 'Kinetor' is een functioneel orthodontisch apparaat dat sinds 1952 door de auteur – de Duitse orthodontist Prof. Stockfisch – wordt gebruikt. Het apparaat bestaat uit uitneembare onder- en bovenplaatapparaten, die door labiaal geplaatste U-lussen met elkaar zijn verbonden. De wijze waarop deze U-lussen in het apparaat zijn bevestigd, is van grote invloed op de werkwijze van de kinetor. Verder is kenmerkend dat zich interocclusaal tussen de onder- en bovenplaatapparaten flexibele plastic buisjes bevinden, die de kauwfunctie en daarmee de werking van het apparaat moeten stimuleren. Het apparaat is opgebouwd uit geprefabriceerde uitwisselbare onderdelen, die bij breuk zonder tandtechnische hulp kunnen worden vervangen. Voor de constructie van de kinetor is geen constructiebeet vereist. Hoewel het apparaat volgens Stockfisch geen panacee is, wordt de kinetor door hem bij 75% van de orthodontische patiënten tijdens de tweede wisselfase gebruikt.

In het boek worden gedocumenteerde kinetor-behandelingen van uiteenlopende orthodontische afwijkingen beschreven. Tevens worden werkwijze en technische aspecten van de kinetor vergeleken met 37 andere functionele apparaten, die ook allemaal kort worden besproken. Cefalometrische veranderingen die optreden tijdens behandelingen met diverse functionele apparaten (zoals de activator en de Funktionsregler), worden nader toegelicht.

Het boek geeft een volledig overzicht van de kinetor. Wel draaft de auteur soms

erg ver door in zijn theoretische beschouwingen over het apparaat. Zo zal de door hem noodzakelijk geachte behandeling van de lymfatische afvoer tijdens een kinetor-behandeling lang niet iedereen aanspreken. Een groter bezwaar is dat veel illustraties (uitsluitend in zwart-wit) onduidelijk zijn. Ook is het wat storend dat een beschrijving van het apparaat pas aan het eind van het boek wordt gegeven.

Afgezien van deze negatieve kanttekeningen is de algehele indruk van het werk zeer positief. De auteur, die zo'n 37 jaar ervaring heeft met het apparaat, beschrijft de kinetor met veel enthousiasme. Degeenen die in functionele orthodontische apparatuur zijn geïnteresseerd, kunnen derhalve veel nuttige informatie in dit boek vinden.

H.J. Rimmelink, Almelo

J. ROETERS, H. DE KLOET. Kosmetische tandheelkunde met composiet. 205 pag., 168 afb. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn 1990. Prijs f 175,—. ISBN 90 6065 133 2.

In dit boek van kloek formaat komen de in het zichtbare gedeelte van de mond te verwaardigen composietrestauraties ter sprake. Met veel oog voor details en geïllustreerd met in het algemeen fraaie en duidelijke kleurenfoto's krijgen in acht hoofdstukken vrijwel alle aspecten van dit onderdeel van de cosmetische tandheelkunde aandacht. Deze aspecten zijn onder meer: het indicatiegebied en de diagnostiek (waaronder modelanalyse en het fotogra-

fisch vastleggen van de beginsituatie), kleur en kleurbeplating, en de materialen (o.a. hechtlakken/adhesieven). Maar ook onderwerpen als hechting, preparatievormen, restaureren en afwerken, composietbruggen en cosmetische oplossingen voor verkleuringen en vormafwijkingen komen – om er slechts enkele te noemen – aan de orde.

Hier en daar is over de inhoud van het boek enige discussie mogelijk. Is het wel zo gunstig in een klasse V-caviteit composiet aan een glasionomeeronderlaag te hechten? En, hoewel microlekkage verschillende malen ter sprake komt (met name op de pagina's 82-4), wordt toch iets te luchtig over dit probleem heengestapt. Sterker nog, de auteurs wekken de indruk dat dit probleem – mits op een correcte wijze wordt gewerkt – nauwelijks bestaat. Er worden goede argumenten aangevoerd voor het achterwege laten van namen van producten; toch zouden vermoedelijk velen een overzicht en een evaluatie van materialen hebben gewaardeerd.

Uit dit boek – hoewel het op de literatuur is gebaseerd – spreekt vooral de ervaring van beide auteurs. De illustraties tonen wat vakmanschap vermag en zij kunnen dienen als voorbeeld voor de behandeling van patiënten. Hoewel iedere praticus bijna zeker dagelijks, met goede resultaten, cosmetische tandheelkunde uitoefent, zal dit op de praktijk gerichte, heldere en toegankelijke boek – met zijn beschrijving van werkwijzen en zijn vele tips – zeker bijdragen tot nog betere resultaten en nog tevredener patiënten.

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

T. ALBREKTSSON, G.A. ZARB. The Brånemark osseointegrated implant. 262 pag., 357 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, São Paulo, Tokyo and Hong Kong 1989. Prijs \$ 128,—. ISBN 0 85097 008 4.

Dit boek kan worden gezien als een aanvulling op *Tissue-integrated prostheses* dat, geschreven door dezelfde auteurs en Brånemark zelf, in 1985 ook bij Quintessence is verschenen. Verdeeld over vijf onderwerpen, zijn er door 29 auteurs 18 hoofdstukken geschreven. Die onderwerpen hebben betrekking op: 1. de osseointegratie gezien vanuit een biologisch oogpunt, 2. de rol van de zachte weefsels, 3. het belang van osseointegratie voor gebitsherstel, 4. de klinische resultaten van behandelingen met osseo-geïntegreerde implantaten en 5. de toepassing van deze implantaten in de maxillo-faciale prothetiek en de orthopedie.

Door de grote internationale groep van

auteurs is er een ruime verscheidenheid in onderwerpen die bovendien sterk uiteenlopen in omvang, zodat de inhoud van het boek nauwelijks in een samenvatting is weer te geven. Wel kan worden gesteld dat de belangrijkste wetenschappelijke informatie die sinds het verschijnen van *Tissue-integrated protheses* beschikbaar is gekomen, in deze uitgave - verdeeld over de genoemde vijf onderwerpen - is ondergebracht. Het boek lijkt dan ook op een samenbundeling van relevante wetenschappelijke artikelen. Dit bevordert de leesbaarheid niet: in de eerste plaats door de verschillende schrijfwijzen, maar bovendien doordat een aantal hoofdstukken in hun inleidingen nagenoeg dezelfde informatie geeft. Toch biedt het boek veel achtergrondinformatie over het Brånemark-implantaat. De bespreking van de klinische toepassingen van deze implantaten, ter vervanging van solitaire elementen of in partieel edentate situaties, is echter summier.

T.B.F.M. Gelhard, Roden

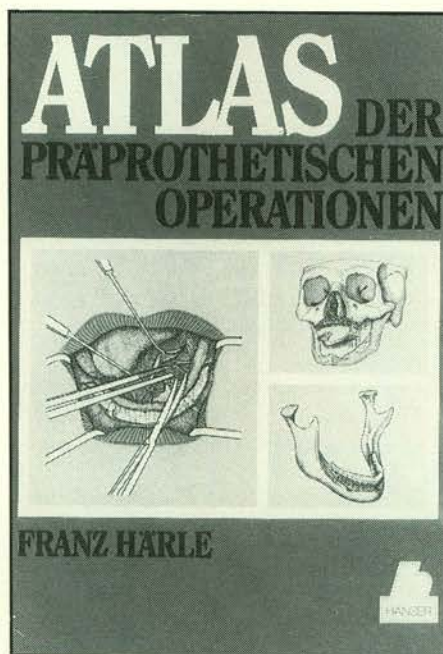
J.H. VAN BEMMEL, J.L. WILLEMS. Handboek medische informatica. 375 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht/Antwerpen 1989. Prijs f 45,00. ISBN 90 313 0755 6.

Het woord 'informatica' roept tegenwoordig een groot aantal gedachten op. In eerste instantie denkt men aan computers, die een grote stroom gegevens in bedwang moeten houden. Als het woord 'medisch' wordt toegevoegd, gaan de gedachten vaak uit naar patiëntenadministraties of ziekenhuisregistraties. Inderdaad zijn dit twee voorbeelden van mechanische verwerking van medische informatie, maar er zijn meer terreinen in de geneeskunde waarbij sprake is van verwerking van grote hoeveelheden meetwaarden, indrukken of mogelijkheden zoals bij signaalanalyse (bijv. ECG), patroonherkenning (bijv. op röntgenfoto's), 'expert systems' (bijv. diagnostiek) en bij de intensive patiëntenbewaking. Naast dergelijke toepassingsmogelijkheden van computers in het directe medische handelen, biedt de computer ook faciliteiten voor klinische laboranten, verpleegkundigen, apothekers, epidemiologen (bijv. landelijke registratiesystemen) en medische onderzoekers of opleiders. Het 'Handboek medische informatica' bespreekt al deze facetten van computertoe-passingen in hun algemeenheid op een zeer leesbare manier, toegelicht met veel figuren en schema's. Veel aandacht wordt besteed aan de theoretische, statistische en methodologische achtergronden en problemen van respectievelijk binnen de medische informatica, waarbij uiteraard ook de aspecten van privacy aan de orde worden gesteld. De structuur die in (para)medische

gegevens kan worden aangebracht, wordt helder en zakelijk verteld. Aan de tandheelkunde wordt in dit boek weinig specifieke aandacht besteed. Zo worden voor de algemeen-practicus slechts enkele tips gegeven voor de inrichting van de patiëntenadministratie met behulp van een PC. Voor onderzoekers is dit handboek echter wel een 'must'.

M.A. van 't Hof, Nijmegen

F. HÄRLE. Atlas der präprothetischen Operationen. 165 pag., 208 afb. Carl Hanser Verlag, München, Wien, 1989. Prijs DM 236,-. ISBN 3 466 15660 7.

De auteur, hoofd van de kaakchirurgische kliniek van de universiteit van Kiel, vermeldt in zijn voorwoord dat er ondanks de ontwikkelingen op het gebied van de implantologie een duidelijke plaats is blijven bestaan voor preprothetische chirurgie. In deze atlas is de aandacht geheel gericht op de preprothetisch-chirurgische aspecten van de edentate boven- en onderkaak. De indicatiestelling en de diverse operatietechnieken worden op voortreffelijke wijze beschreven, ondersteund door afbeeldingen - waarvan vele in kleur - van een uitstekende kwaliteit. Er is een beperkte, zorgvuldig gekozen lijst van merendeels recente literatuur.

Ook al is het besprokene voor de kaakchirurg niet nieuw, toch geeft deze atlas een goed overzicht. Ook de tandarts-algemeen practicus die met enige regelmaat wordt geconfronteerd met de indicatiestelling voor eventuele preprothetische chirurgie, zal met plezier van deze atlas gebruik kunnen maken.

I. van der Waal, Amsterdam

B.E. COOPER, F.E. LUCENTE. Management of facial, head and neck Pain. 345 pag., W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, Montreal, Sydney, Tokyo 1989. Prijs \$ 53,-. ISBN 0 7216 2841 9.

Pijn in het mondholte- en het hoofd-halsgebied kan veel verschillende oorzaken hebben. Het is dan ook begrijpelijk, dat een tekstboek op dit gebied van multidisciplinaire aard is. Des te opvallender is het dat de tandheelkundige inbreng in dit boek beperkt is. Dit valt vooral op in het op zichzelf zeer uitgebreide hoofdstuk over craniomandibulaire dysfunctie, en ook in het hoofdstuk over intra-orale pijn. Het onderwerp 'mondbranden' komt zelfs geheel niet aan de orde. In het laatstgenoemd hoofdstuk valt bovendien de oude datum op van het merendeel van de literatuurverwijzingen. Tandartsen en kaakchirurgen zullen vermoedelijk dan ook weinig houvast hebben aan dit naslagwerk.

I. van der Waal, Amsterdam

C.F. FARTHING, S.E. BROWN, R.C.D. STAUGHTON. A colour atlas of AIDS and HIV disease, 2e druk, 115 pag., 250 afb. Wolfe Medical Publications Ltd., London 1988. Prijs £ 16,95. ISBN 0 7234 0995 1.

Deze kleurenatlas geeft - in vijf delen - op heldere en beknopte wijze een overzicht van de vele aspecten van AIDS. In het eerste deel worden - mede aan de hand van overzichtelijke tabellen - onder meer de epidemiologie, de immunologie, de virologie, de HIV-antistoftest, definities en classificaties van de HIV-infectie uiteengezet.

In het tweede deel worden de klinische manifestaties van de HIV-infectie en hun behandelmogelijkheden besproken. De kleurenafbeeldingen daarbij zijn bijzonder fraai. Onder meer worden de mondafwijkingen behandeld, die frequent bij HIV-infectie worden aangetroffen, zoals candidiasis, 'hairy' leukoplakie, Kaposi-sarcoom, parodontale aandoeningen en afteuze ulceraties. Verder komen huidaandoeningen, longziekten, neurologische afwijkingen en aandoeningen van de tractus digestivus ter sprake. Voor een aantal aandoeningen zijn eveneens afbeeldingen van de histopathologie opgenomen.

In de laatste drie delen worden achtereenvolgens andere seksueel overdraagbare aandoeningen bij HIV-seropositieve patiënten, 'counselling' van patiënten met HIV-infectie en overdracht en preventie van HIV-infectie behandeld. Tot slot zijn vijf appendices opgenomen, waarin onder andere AIDS in Afrika, behandelmogelijkheden van het Kaposi-sarcoom en adviezen voor HIV-seropositieve personen aan bod komen.

Voor iedereen die beroepshalve te maken heeft met HIV-geïnfecteerde patiënten of geïnteresseerd is in de ziekte AIDS, is dit boek – juist door zijn eenvoud en overzichtelijkheid – zeker aan te bevelen.

E.A.J.M. Schulten, Amsterdam

D.K. WHITTAKER, D.G. MacDONALD. A colour atlas of forensic dentistry. 134 pag., 276 afb. Wolfe Medical Publications, London 1989. Prijs £ 35, —. ISBN 0 7234 0961 7.

Dit boek geeft een volledig overzicht van de huidige stand van zaken op het gebied van de forensische odontologie. Vrijwel alle methoden en technieken uit de gerechtigde tandheelkunde worden in beeld gebracht. Terecht gaat hierbij de meeste aandacht uit naar de individuele identificatie van onbekende stoffelijke overschotten. Behalve voor de standaardidentificatieprocedure is er onder andere aandacht voor de bepaling van leeftijd, geslacht en ras aan de hand van gebitselementen, schedel en/of andere skeletonderdelen. Vervolgens worden situaties bij massale rampen besproken. Twee hoofdstukken handelen daarna over beetsporen. Het laatste hoofdstuk is een interessante toevoeging over tandheelkundig onderzoek van archeologisch materiaal.

Uitstekend in beeld gebracht is de kaakresectieprocedure en opmerkelijk is daarbij dat de auteurs voor de superieure submandibulaire techniek volgens Keiser-Nielsen kiezen. De informatie (met name de afbeeldingen) over de effecten van zeer hoge temperaturen op gebitselementen en restauratiematerialen is zeer adequaat. Het fototoestel wordt slechts – terloops bij het beetspooronderzoek – als onderdeel van het benodigde instrumentarium genoemd.

Ook de röntgenologie wordt niet apart besproken, doch röntgenologisch onderzoek wordt in verschillende hoofdstukken wel vrij uitvoerig belicht. Het ante mortem-onderzoek en de vergelijking van post mortem- met ante mortem-gegevens krijgen helaas te weinig aandacht. De prothetiek wordt vrij uitgebreid besproken en ook de orthodontische apparatuur is niet vergeten. Daarbij wordt gewezen op de mogelijkheden om de voorzieningen van namen of merktekens te voorzien. In het onderdeel over beetsporen spreekt een casus over een afgebeten oor weliswaar tot de verbeelding, maar de door de auteurs getrokken conclusies met betrekking tot de eventuele identificatie van de dader gaat ondergetekende wel wat ver. Zeer interessant is de paragraaf over 'facial comparisons and reconstruction', waarin de fotografische superpositietechniek en de antropologische reconstructie van het gelaat op basis van

een geskeletteerde schedel, worden getoond.

Voor een atlas geldt natuurlijk in de eerste plaats dat de afbeeldingen van goede kwaliteit moeten zijn. Aan deze voorwaarde wordt in deze uitgave ruimschoots voldaan. Op de gereproduceerde röntgenfoto's na, zijn vrijwel alle illustraties in kleur en fraai weergegeven. De teksten zijn prettig leesbaar, opmaak en typografie zijn voortreffelijk. Het boek is voorzien van een goede inhoudsopgave en van een vrij uitgebreide index, hetgeen de bruikbaarheid als naslagwerk vergroot.

Hoewel alle tand- en mondheilkundige afwijkingen forensische consequenties kunnen hebben, kan als kritiek gelden dat het niet efficiënt is veel van deze afwijkingen in een boek over forensische odontologie aan de orde te stellen; daarvoor had verwezen kunnen worden naar de desbetreffende literatuur. De illustraties bij het hoofdstuk over rampen leveren geen wezenlijke bijdrage aan het onderwerp: een afbeelding van de gekapseide 'Herald of Free Enterprise' is weliswaar actueel, doch reeds bekend uit de media. Wie bekend is met de forensisch-odontologische literatuur zal hier en daar al elders beschreven materiaal aantreffen. Helaas geven de auteurs geen literatuurverwijzingen om deze bronnen te verantwoorden, of om het mogelijk te maken deelonderwerpen nog eens verder uit te diepen.

Het boek is vooral nuttig als naslagwerk voor studenten en tandartsen met belangstelling voor de forensische odontologie, maar die op dit gebied al wel enige voorkennis bezitten. Voor een eerste kennismaking met de forensische tandheelkunde kan beter een leerboek worden gebruikt, waarbij de in deze atlas gepresenteerde afbeeldingen als illustratiemateriaal kunnen dienen. Mede door de schaarste aan goede documentatie een 'must' voor diegenen die actief zijn op het gebied van de forensische odontologie.

B. van der Kuijl, Groningen.

RECENSIE-EXEMPLAREN

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader op deze plaats worden besproken.

1. Th. G. WILSON. Dental maintenance for patients with periodontal diseases. 224 pag., 345 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong, 1989. Prijs \$ 64, —. ISBN 0 86715 209 5.
2. M. MARTIGNONI, A. SCHÖNENBERGER. Precision fixed prosthodontics: clinical and laboratory aspects. 580 pag., 1384 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, Berlin, London, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1990. Prijs DM 480, —. ISBN 0 86715 214 1.
3. S.A. DANNER, P.L. MEENHORST, W. PAUW, P. REISS. Diagnostiek en behandeling van patiënten met een HIV-infectie. 63 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht/Antwerpen 1989. Prijs f 32,50. ISBN 90 313 1018 2.
4. ONDER REDACTIE VAN R.J. GENCO, H.M. GOLDMAN, D.W. COHEN. Contemporary periodontics. 729 pag. 1232 afb. The C.V. Mosby Company St. Louis, Baltimore, Philadelphia, Toronto 1990. Prijs £ 51,25. ISBN 0 8016 1935 1.
5. F.J. HARTY. Endodontics in clinical practice. 3e druk. 366 pag., geïll. Wright Boston, Sydney, Singapore, Toronto, Wellington 1990. Prijs £ 19,95. ISBN 0 7236 1955 7.
6. J. BEUMER III, S.G. LEWIS. The Branemark implant system. Clinical and laboratory procedures. 250 pag., 750 afb. Ishiyaku EuroAmerica, Inc. St. Louis, Tokyo 1990. Prijs \$ 150, —. ISBN 0 912791 62 4.
7. P.M. HOAG, E.A. PAWLAK. Essentials of Periodontics. 4e druk. 248 pag. The C.V. Mosby Company, St. Louis, Baltimore, Philadelphia, Toronto 1990. Prijs £ 23, —. ISBN 0 8016 2228 X.
8. G.P. MCGIVNEY, D.J. CASTLEBERRY. McCracken's Removable Partial Prosthodontics. 8e druk, 540 pag. The C.V. Mosby Company, St. Louis, Baltimore, Philadelphia, Toronto 1989. Prijs £ 49,50. ISBN 0 8016 2155 0.
9. R.E. WALTON, M. TORABINEJAD. Principles and Practice of Endodontics. 496 pag. W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, Montreal, Sydney, Tokyo 1989. Prijs £ 29,95. ISBN 0 7216 2058 0.
10. 'Dental 90'-Jaarboek. (Tandartsengids van België) Wolters Kluwer nv Brussel 1989. ISBN 90 6716 0857. (Te verkrijgen bij Kluwer Editorial, Louizalaan 485, B-1050 Brussel, tel.: 02-641 74 11.)